

B. Kleine Vaartuigendienst (KVD)

KVD 1 13-05-1940 Hospitaalschip “Disponibel”

Op 13 mei 1940 kwam de dienstplichtige *matroos H. Steenbergen* van het Depot Vaartuigendienst Amsterdam om het leven. Hij was gedetacheerd aan boord van het hospitaalschip “Disponibel” van de Pontonniers. Dat schip was op de Lek nabij Schoonhoven door de Duitsers in brand geschoten en gezonken. Het stoffelijk overschot van Steenbergen werd op 10 november 1940 bij het lichten van het vaartuig geborgen en de volgende dag ter aarde besteld op de Algemene Begraafplaats te Zwartsluis.

KVD 2 10-01-1942 Hr.Ms. Van Masdijn

In de avond van 10 januari 1942 werd de patrouilleboot Hr.Ms. Van Masdijn, het buitgemaakte Japans vissersvaartuig “Borneo Maru”, in de Celebes Zee voor de monding van de Beraoe door Japanse vliegboten gebombardeerd. De commandant, *luitenant ter zee J. Engles* en de *stoker Askander* vonden daarbij de dood, terwijl *matroos R.F. Falkenberg* zwaar gewond werd. *Falkenberg* sprong desondanks met de overige opvarenden overboord. Dorniers van de GVT 4, op weg van Tarakan naar Balikpapan, landden in het donker in de omgeving van de Van Masdijn en namen de drenkelingen aan boord. Zij werden in de nacht naar Telok Bajoer in noordoostelijk Borneo overgebracht. Daar overleed *Falkenberg* aan zijn verwondingen.

KVD 3 16-02-1942 Hr.Ms. P 40 (zie ook MD 13)

Het op de Moesi (Sumatra) liggende loodslichtschip werd op 15 februari 1942 door de eigen bemanning tot zinken gebracht. De hulppatrouilleboot P 40 nam de bemanning van het loodslichtschip aan boord en zocht een goed heenkomen in een van de zijrivieren van de Moesi. Daar werd de boot de volgende dag vernietigd, waarna de kleine groep marinemannen na een avontuurlijke tocht kans zag Benkoelen te bereiken. De commandant van de P 40, *luitenant ter zee J.A.F. Monchen*, die zich om onduidelijke redenen van de groep had afgescheiden, is vermoedelijk door de plaatselijke bevolking om het leven gebracht.

KVD 4 25-02-1942 Hr.Ms. P 16

Toen de patrouilleboot Hr.Ms. P 16 op 25 februari 1942 de haven van Tandjong Priok uitvoer, werd zij plotseling aangevallen door drie Japanse Navy-O vliegtuigen. Eén van deze vliegtuigen kon worden neergeschoten, terwijl de andere twee door luchtafweer van de Britse kruiser HMS Exeter, die in de haven ten anker lag, werden verdreven. Tijdens de aanval waren de matrozen *H.W. Hengst* en *P. Dorif* gewond geraakt. Met spoed voer de P16 terug naar Tandjong Priok waar de gewonden naar het Militair Hospitaal werden vervoerd. Voor *Hengst* mocht medische hulp niet meer baten. Met militaire eer werd zijn stoffelijk overschot de volgende dag in Batavia begraven.

KVD 5 06-03-1942 Hr.Ms. Serdang

Bij het tot zinken brengen van het torpedowerkschip Hr.Ms. Serdang in het bassin van het Marine Etablissement te Soerabaja kwam door een voortijdige explosie de *matroos Soedarsono* om het leven. De Serdang had tijdelijk dienst gedaan als moederschip voor de patrouilledienst.

KVD 6 08-03-1942 Sleepboten “Zaza” en “Triton”.

Op 8 maart 1942 lagen de bewapende stoomsleepboten “Zaza” en “Triton”, respectievelijk onder commando van een KNIL-onderofficier en de marineofficier *luitenant ter zee F. Strebe*, op de Mahakamrivier in Oost-Borneo. Zij werden op de dagwacht door Japanse patrouilleboten bij Kota Bangoen ten westen van Samarinda aangevallen. Zowel de “Triton” als de “Zaza” werden lek en in brand geschoten. De deels uit marinepersoneel bestaande bemanningen vluchtten naar de wal. Bij een gevecht met de Japanners nabij Kota Bangoen sneuvelden *matroos P. van der Velden* en *stoker-olieman K. Haan*. De overigen werden krijgsgevangen gemaakt en naar Tenggarong overgebracht. Van hen overleed *korporaal-machinist J.C. Welbergen* op 15 april aan verwondingen die hij had opgelopen tijdens het gevecht van 8 maart. De *stokers S.E. van der Linden* en *E.N. Corbet* werden op 29 juli 1942 door de Japanners geëxecuteerd. *Luitenant ter zee Strebe* ten slotte overleed op 22 mei 1944 als gevolg van ontberingen in krijgsgevangenschap op Tarakan.

KVD 7 02-08-1946 Hr.Ms. RP 105

Na de oorlog nam de Koninklijke Marine van Australië een veertiental Harbour Defense Motor Launches (HDML) over om in de Indonesische archipel dienst te doen als patrouillevaartuigen. In augustus 1946

voeren de eerste vier HDML's²⁴, Hr.Ms. RP 105, 106, 107 en 108, in divisieverband van Sydney naar Soerabaja. een route van 3.900 zeemijlen. Op Thursday Island overleed op 2 augustus 1946 het bemanningslid van de RP 105, de *kok* T.B. *Rekers*, in het plaatselijke hospitaal aan een acute blindedarm- en buikvliesontsteking. Hij werd de volgende dag met militaire eer op het eiland begraven. Rekers wordt herdacht op een plaquette in Nijmegen.

KVD 8 13-04-1947 Hr.Ms. RP 107 (gestationeerd te Soerabaja)

Tijdens een patrouillevaart in Straat Sapoe di ten oosten van Madoera verkende patrouilleboot Hr.Ms. RP 107 op 13 april 1947 een prauw die in noordelijke richting koerste. De prauw werd gesommeerd bij te draaien, waaraan deze gevolg gaf. De RP 107 kwam langs zij, waarna *kwartiermeester* A.J. *Siabaya* en *matroos* L. *Pieters* vastmaakten om het vaartuig aan een onderzoek te onderwerpen. Een Javaan sprong naar voren met een kris. De twee schepelingen konden nog juist het voorschip van de patrouilleboot bereiken, waar ze ontzield tegen dek vielen. Beiden waren met dezelfde kris doorstoken. Aan boord van de prauw bleek zich een bende van ongeveer 35 man te bevinden. De RP 107 gooide los en er ontstond een vuurgevecht. Via de radio werd hulp ingeroepen van de korvet Hr.Ms. *Batjan*, die in de nabijheid patrouilleerde en snel ter plaatse was. Na een korte beschieting met het kanon van de korvet kwamen de extremisten met de handen omhoog aan dek. Het gevecht was ten einde. Vier Javanen hadden de beschieting niet overleefd, de overigen werden gevangengenomen.

KVD 9 04-10-1947 Hr.Ms. RP 105 (gestationeerd te Belawan)

Op de Moesi werden patrouilleboten ingezet voor het escorteren van schepen die op de rivier van en naar Palembang voeren. De oevers waren vijandelijk gebied en beschietingen vonden herhaaldelijk plaats. De kampong Rantaupandjang, ongeveer 15 kilometer ten westen van Sekajoe, was berucht. Voortdurend werden er schepen vanaf de oevers beschoten. Op 4 oktober 1947 besloot men tot een uitgebreide actie om de Indonesische bendes in dit gebied op te ruimen. Een afdeling van het KNIL werd ingezet, ondersteund door artillerie. De patrouilleboot Hr.Ms. RP 105 was hierbij eveneens ingeschakeld. De boot had een klein landingsvaartuig met KNIL-militairen op sleeptouw. Na elke beschieting vanaf de wal moesten deze infanteristen de beide oevers doorzoeken, terwijl een waarnemer aan boord van de patrouilleboot aan de artillerie de inslagen doorgaf. De actie was enige tijd aan de gang, toen van de noordoever door sluipschutters een paar schoten werden gelost. Het eerste schot trof de commandant van de RP105, *luitenant ter zee* A.J. *van der Pijl*. Hij was op slag dood. De RP voer naar Sekajoe, van waaruit het stoffelijk overschot van de commandant door het KNIL naar Palembang werd gebracht en de volgende dag werd begraven.

KVD 10 10-03-1948 Hr.Ms. RP 122 (gestationeerd in Tandjong Oeban)

De patrouilleboot Hr.Ms. RP 122 lag op de hondewacht van 10 maart 1948 voor de Sumatraanse noordkust in Straat Benkalis op stroom ten anker. Zij had een de vorige avond aangehouden verdachte zeilprauw met een sleeplijn aan zich vast. Bij het kriecken van de dag werd een motortonggang, die de vorige dag achtervolgd was, onder de wal waargenomen. Men liet de zeilprauw ten anker gaan en voer vervolgens langzaam naar de wal. De tonggang leek verlaten, terwijl op de wal geen personen waren te zien. Plotseling werd er echter vanaf de wal gevuurd. Bij het eerste schot werd de helper van de Oerlikon, *kok* W. *de Groot*, getroffen. Er werd onmiddellijk teruggevuurd, waardoor het vuur vanaf de wal tot zwijgen werd gebracht. De *Groot* bleek zwaar gewond te zijn. De commandant liet de patrouilleboot buiten het vuurbereik van de wal komen en nam de situatie op. Besloten werd zowel de tonggang als de zeilprauw achter te laten en met volle kracht naar Singapore op te stomen. In Straat Padang gekomen bleek *De Groot* aan bloedverlies te zijn overleden. De RP 122 kreeg vervolgens opdracht zich naar Tandjong Pinang op het eiland Bintan in de Riouw Archipel te begeven. Zij meerde daar de volgende dag af, waarna het stoffelijk overschot van *De Groot* naar het kleine ziekenhuis van Pinang werd overgebracht. De volgende dag werd hij begraven, waarbij een sectie van het KNIL militaire eer bewees.

KVD 11 19-12-1948 Hr.Ms. RP 130 (gestationeerd in Belawan)

Patrouillerend in Straat Malakka verkende Hr.Ms. RP 130 op 19 december 1948 een verdachte tonggang. Het slechte weer veroorzaakte een hoge deining, hetgeen het langs zij komen nogal bemoeilijkte. Ten einde de tonggang te onderzoeken, sprong een matroos aan boord, gevolgd door de *telegrafist* J. *Gitz*. Door het hevig slingeren raakte Gitz tussen de twee vaartuigen beklemd en werd daarbij ernstig verwond. De RP 130 onderbrak het onderzoek en stoomde met hoge vaart naar Belawan. Onderweg overleed de telegrafist als gevolg van het bloedverlies. Hij werd de volgende dag met militaire eer in Belawan ter aarde besteld.

KVD 12 05-06-1949 Hr.Ms. RP 134 (gestationeerd in Belawan)

Tijdens een patrouille in Straat Berhala ontdekte Hr. Ms. RP 134 op 5 juni 1949 drie verdachte prauwen in de monding van een kleine geul nabij Koeala Toengal. De patrouilleboot ging ten anker en de commandant gaf drie gewapende matrozen opdracht om met de vlet de prauwen te onderzoeken. Het onderzoek leverde niets op, maar iets verder lag nog een verdachte prauw bij een kampong aan een steiger. *Matroos J.L. Brehm* gooide een kleine sampan los er roeide daarmee naar de steiger. De twee matrozen in de vlet zagen hem de steiger opgaan en in de kampong verdwijnen. Na geruime tijd vergeefs op hem gewacht te hebben, roeiden zij terug naar de patrouilleboot. De commandant is daarna meteen zelf met vier man in de vlet op onderzoek uitgegaan, maar de invallende duisternis maakte verder zoeken onmogelijk. De volgende ochtend werd de hulp van een nabij gelegen KNIL-garnizoen ingeroepen. Een speurtocht van een peloton KNIL-militairen leverde echter niets op. Twee dagen later meldden infiltranten dat in de kampong een Hollandse matroos gevangen was genomen en weggevoerd. Van *Brehm* is nooit meer iets vernomen.